

Söndag 2008-02-17

Idag ska vi ägna oss åt etik med:

Märta Ericsson

Margareta Sundqvist

Uppfödareetik - Märta Ericsson

Märta Ericsson går igenom bakgrunden till varför vi har det som vi har det, dvs vad grunden är till att vi jobbar som vi gör. Hon redovisar hur utvecklingen i Sverige påverkats av övriga världen. Genomgången av ”inrikes spåret” landar slutligen i de etiska riktlinjerna för avelsråd. Dessa riktlinjer har inte mer än två år på nacken och de har tyvärr hamnat lite i skymundan.

Märta startar genomgången med en redovisning av utvecklingen i Sverige som tar sin början på 1950-talet. Det fanns avelsråd som skulle rekommendera hanhundar och visst behövdes det för den unga ovana uppfödaren, men det visade sig ändå vara en omöjlig uppgift. Detta mötte Märta när hon kom in i SSRK i början av 1970-talet.

Märta berättar att de förändrade förutsättningar skapat en förändrad verksamhet, och Märta konstaterar att förutsättningarna verkligen har förändrats de senaste decennierna. Från SKKs vetenskapliga kommitté, SKK/VK vidare till det Sjukdomsgenetiska rådet som ägnade sig åt att ge ut skrifter. Gustav Björk tog initiativ till införandet av bekämpningsprogram och central registrering av veterinärmedicinska data, året var 1979. När det gäller bekämpningsprogram är det några viktiga principer som Märta poängterar att klubbar ska tänka på innan de inför begränsningar. Principen är:

”Att aldrig sätta in åtgärder som gör urvalet av avelsdjur mindre utan att samtidigt tänka över de negativa effekter som kan uppkomma. Helhetssynen får aldrig tappas bort.”

Märta berättar vidare om hur informationstekniken utvecklats genom att avelsråd gått från att vara rådgivare till att bli informatör och att avelsrådet numera ses som förmedlare av kunskap. Utvecklingen tog fart 1980 och på 1982-års SKK Avelskonferens behandlades frågor som; riktlinjer för verksamheten, gemensam policy, avelsrådets nya roll, utbildning för avelsråd, avelsfrågorna i stadgarna, avelsråd och exteriördomarkonferenser.

Grunden för avelsrådet var:

”Avelsrådet skall hålla sig väl orienterad om förhållandena inom rasen och genom en informationsinriktad verksamhet på olika sätt stimulera och bidra till en sund avel.”

Detta har sedan utvecklats till att idag regleras i ”SKKs riktlinjer för avelsrådgivning”, vilken återfinns i SKKs informationsbroschyr; Avel sid 12 <http://www.skk.se/pdf/avel/avel.pdf>

1987 i Kennelfullmäktige behandlades en motion om inrättande av en avelskommitté vilken också inrättades 1988. Det får ses som ett genombrott när SKK uttryckt att detta med avelsfrågor är en huvudsak. Så långt det inrikes spåret, men Märta betonar att det är viktigt att vi förstår att vi inte är ensam i världen med dessa frågor. Vi är beroende av att ha övergripande mål för svensk hundavel och dessa mål styrs av omvärlden genom:

- FN- speciellt genom konventionen om biologisk mångfald som anger att jordens resurser ska nyttjas så att växt- och djurarter bevaras.
- Europarådets konvention om skydd av sällskapsdjur - genom lagar, förordningar och föreskrifter. Märta berättar att Europarådet lever ett ganska undanskymt liv i

jämförelse med EU, men att deras arbete går ut på att skapa konventioner. Det innebär att de medlemsländer som skriver under på konventionen, förväntas att arbeta in konventionens tankar i sitt lands lagar.

- FCI Europasektionen NKU
- SKK, Specialklubbar och Rasklubbar

På vägen till SKKs Avelspolicy så kom Förslag till program med rasspecifika avelsstrategier, mål för aveln. Vad gäller hundverksamheten sätts den in i det nationella programmet. I förslaget till nationellt program för förvaltning av husdjursraser (Jo 2003/1335) anges: *”Avelsorganisationer och rasföreningar tillsammans med sina medlemmar är ansvariga för att avelsplanen följs och att avelsarbetet de bedriver är långsiktigt hållbart.”* Märta uppmanar här att vi jämför med SKKs Avelspolicy för att se hur detta nu har formulerats.

Märta uppmanar också till att vi funderar över uttrycken **bevara** och **utveckla**. Vad är det frågan om när vi diskuterar bevarande eller utveckling? Märta menar att bevarande handlar om att hundrasen ska överleva medan utveckla handlar om att vi som uppfödare vill utveckla rasen. Målet med den biologiska mångfalden har preciserats i det ”Nationella programmet för förvaltning av husdjursgenetiska resurser”, där **förvaltning** anges som:

- att långsiktigt utveckla genresurserna och att bevara och hållbart nyttja dessa, dvs
- att bruka resurserna utan att förbruka dem.

En åhörare ställer frågan om detta gäller alla olika djurslag?

Märta: Ja

När det gäller **Europarådet** betonar Märta vissa speciella artiklar som särskilt viktiga. I **Konventionen för skydd mot sällskapsdjur, artikel 5** om **Uppfödning** handlar det om hundens byggnad, funktion och egenskaper:

”En person som väljer ett sällskapsdjur för uppfödning skall ansvara för att hänsyn tas till anatomiska, fysiologiska och beteendemässiga egenskaper som kan äventyra antingen avkommans eller moderns hälsa och välbefinnande.”

Märta ger också exempel på kuperingsförbudet som ett viktigt beslut som Europarådet ligger bakom. Det är **Artikel 10 Operativa ingrepp** i syfte att ändra sällskapsdjurets utseende och som inte syftar till att bota sjukdom eller skada. Det gäller ex vis; svanskupering, öronkupering, borttagning av stämband och borttagande av klor och tänder. Märta berättar att det för slädhundar finns ett undantag där det tillåts att ta bort bakbenssporrar.

Fråga: Gäller det bara slädhundar?

ME: Ja, hundar ska ha alla sina kroppsdelar kvar. Det är inte tillåtet på några andra raser.

Märta ger oss grundtanken bakom Etiska aspekter på avelsrådets roll. Etik betyder sedelära och kommer av grekiska ordet *e'thos* = sedvana, bruk. Märta menar att moral är det sätt vi beter oss på, medan etik är regelverket som reglerar hur vi ska förhålla oss. Den normativa etiken är den som är aktuell för oss eftersom att den ger oss normer att förhålla oss till. Detta till skillnad mot den deskriptiva etiken som ”bara” beskriver olika föreställningar om det rätta.

Märta framhåller att det kan innebära en oerhörd styrka för en klubb om vi har gjort upp etiska riktlinjer i klubben! Eftersom att det är en rasklubb så handlar det om samspelet mellan att vara privat och att vara funktionär. De etiska riktlinjerna; är en del av organisationens eller funktionens identitet och tydliggör vad organisationen står för. Enigheten kring etiken är en

styrka för den inre och yttre verksamheten, är den inre kompassen för funktionären och ska vara ett stöd och en inriktning för att handla rätt i komplicerade situationer.

Avelsetik - Margareta Sundqvist

Margareta börjar med att berätta att hon ofta får höra att SKK "hittar på så mycket", men hon menar att SKK inte hittar på mycket alls. Oftast är det så att initiativet kommer från rasklubbar som vill ha olika beslut och att SKK därför behandlar olika frågor.

Margareta berättar ang FCI att andra länder har andra regler, det kan t ex vara att tik får användas i avel upp till 8 år, sedan är det omöjligt.

SKKs regelverk

- stadgar
- registreringsbestämmelser.

Margareta berättar att en uppfödare som i samband med att den t ex tar en valpkull bryter mot SKKs stadgar, ändå inte nekats att registrera valparna. Det beror på att det regleras av olika regler. Man skiljer på registreringsbestämmelser och grundregler.

Fråga: Är det inte för lätt att registrera kennelnamn och är det inte alldeles för lätt att få bedriva hunduppfödning?

Margareta: Frågan har varit uppe i kennellfullmäktige och även om man sätter sig i skolan och får en skrivning och bevisar sin kunskapsnivå så betyder det inte att jag är en bra hunduppfödare. Det är ändå bra med kennelnamn för det finns alldeles för många hundar som bara heter Pelle, Kalle och Bettan. Det verkar finnas ett intresse av att det inte ska gå att spåra när det dyker upp olika släkter av hundar som t ex belastas av HD-fel.

Fråga: Är det för lätt att registrera kennelnamn?

Margareta: Man kan säga att man idag köper ett kennelnamn.

Märta: Kennelnamn är ingen garanti för seriös avel.

En medlem konstaterar att man förr var tvungen att vara uppfödare under ett antal år för att bevisa sin kunskap och erfarenhet innan man fick sitt kennelnamn.

Margareta berättar att det finns människor som registrerar ett kennelnamn bara för att man kommit på ett bra namn, som man vill ha i framtiden. Man är rädd att namnet ska bli upptaget och vill försäkra sig om att ha tillgång till det framgent. SKK ser med jämna mellanrum över om det finns oanvända kennelnamn och lämnar dem öppna att använda för andra.

Det åligger varje medlem i SKK-organisation att känna till SKKs grundregler och kennelkonsulenter besöker alla kennlar för att se att grundreglerna efterlevs. Ibland uppstår frågetecken kring vad som är tillåtet och en kennelkonsulent kan då besöka kenneln för att uppfödaren ska få en opartisk värdering.

Fråga: Vad är anmälningsbart och vem kan göra anmälan?

Margareta: Vem som helst kan anmäla, men man måste ha bevis för det man hävdar. Det är vanligt att det är valpköpare som gör anmälan.

Fråga: Hur ser ni på oseriösa uppfödare?

Margareta: SKK arbetar för att starta valphänvisning

Fråga: Eftersom att det inte är tillåtet med korsningsavel, vad gör jag om min tik tjuvparat sig med en annan ras?

Margareta: Man ska alltid kontakta SKK så att de vet om det. Om man berättat för SKK hur det förhåller sig kan de ge svar om någon gör en anmälan. Men man är skyldig att hålla uppsikt över sina hundar så att det inte blir fler tjuvparningar. På tredje tjuvparningen blir man avstängd.

Margareta poängterar att uppfödare måste vara väl förtrogen med SKKs Avelspolicy vilket bl a innebär att avelshunden före parningstillfället ska ha alla papper i ordning. En annan regel är att bara hundar som tidigare fått valpar på naturlig väg kan användas vid AI. Det åligger uppfödare att inte para sin tik för tidigt. Vad lagom ålder är, kan vara specifikt i olika raser. T ex finns det de som hävdar att en chihuahua ska paras på första löpet och Margareta berättar att det kommit in anmälan om en chihuahuatik som fått sin tredje kull vid 18 månaders ålder. Margareta rekommenderar att avelsdebuten ska ske tidigast vid den ålder då hunden uppnått en vuxen hunds mognad, vilket kan innebära något senare än vad som idag tillåts. För att stimulera valpens utveckling skall valparna ha möjlighet att umgås med tiken tills de är minst åtta veckor gamla. Margareta berättar att det hos jakthundar är vanligt att man tar bort tiken från valparna redan vid 4 veckors ålder med motiveringen att snabbt kunna använda tiken i jakt igen.

Fråga: Hur många hundar och kullar får man ha?

Margareta: Man får ha 9 hundar och man får ha 2 valpkullar, men måste ha tillstånd för att få ha en tredje. SKK bryr sig inte om antalet om man kan ta hand om hundarna.

Fråga: Kan man bli anmäld om man som oerfaren uppfödare låter sin tik föda valparna hos erfaren person? Kan det betraktas som att vara bulvan?

Märta: Om du har för avsikt att låta tiken föda hos annan person så bör man tala om det för kennelklubben. Är det tänkt att tik och valpar ska åka hem till sin ordinarie hemvist sedan är det viktigt att komma ihåg att de inte får transporteras förrän två veckor efter valpningen.

Fråga: Finns leasingavtal?

Margareta: Ja, de gäller för ett år.

Fråga: Vad gör man om man har köpt en valp, eller att man som privatperson upptäcker att någon varit bulvan? Kan jag som ovetande valpköpare straffas för det?

Margareta: Anmäl det till SKK. Den som har köpt en valp har inte gjort något fel.

Margareta rekommenderar att fodervärdsavtal och inte halvfodervärdsavtal används om jag som uppfödare vill vara garanterad att använda hunden i avel. Anledningen är att halvfodervärden har äganderätt (genom att ha köpt hunden, om än till reducerat pris) och kan därigenom motsätta sig att du använder hunden. Halvfodervärden kan ex vis ha planerat att åka på semester och ha hunden med sig precis när tiken löper. Man får ha max tio fodervärdsavtal, dit räknas också hundar med bibehållen avelsrätt.

Grupparbeten

Etikdiskussioner, del 1

A Etiska riktlinjer för avelsfunktionär

1., 3-5 Att vara privat – att vara funktionär (här diskuterades ansvar, hemsidor, e-postlistor, telefonförfrågningar, anonnseri klubbtidningen mm)

Följande synpunkter redovisades:

- Som avelsråd ska man vara kunnig i rasen och ha grundläggande kunskaper i genetik. .
- Avelsråd ska informera och stötta, utan att styra.
- Att vara väldigt tydlig med vilken roll jag uttalar mig i.
- Avelsråd ska vara professionell i sin roll som avelsråd
- Skilja på sin roll som privatperson och som funktionär. Ska ha rätt att också vara privat.
- Viktigt att skilja på rollerna
- Förtroendeuppdrag förpliktar
- Var källkritisk
- Tänka sig för så att inte privata åsikter förmedlas som funktionär.

2. Att ”förmedla SKKs grundläggande värderingar...” (här diskuterades rasklubbens funktion)

Följande synpunkter redovisades:

- Klubben arbetar för rasens helhet och den enskilda uppfödaren ansvarar för de egna hundarna.
- Respektera att folk tycker olika, men ändå följa grundreglerna.
- Se över regler för hemsidor länkade till CC.
- Information på klubbens hemsida vilka frågor avelsrådet svarar på.
- Information ska vara tydlig/korrekt
- Två st avelsråd: underlättar arbetet.
- Information - genom hemsida och medlemstidning!
- Konferenser

6. ”Ytterligare etiska riktlinjer” (här diskuterades rasklubbens möjlighet att betona det rasanpassade och vilken riktlinje som skulle kunna stärka verksamheten och uppfödarna)

Följande synpunkter redovisades:

- Ett valpköparkompendium/information istället för valpförmedling.
- Lokala utbildningar efterfrågas, typ konferens o utbildning
-

B Allmänt

Följande kommentarer gavs till fallbeskrivning:

- Vi måste ha rätt att välja våra valpköpare, dock utan att diskriminera.

Vilka krav ska klubbens valpförmedling ha i framtiden? Ska kraven stramas åt eller släppas fria?

Följande synpunkter redovisades:

- Krav för valpförmedling: Reg hundar plus extra krav vi har idag, samt ögonlysning med specifika intervall.
- Samlad informationen för valpköparens bästa.
- Valpförmedlingen ska ge information

- Ska vara kvalitetssäkrad, dvs vad ska våra valpköpare ha rätt att veta, vilka krav de som valpköpare kan ställa.
- Informationsförmedlare
- Hänvisa till mer information om föräldradsjuren, att finna på Internet
-

Etikdiskussioner, del 2

Vad innebär tikägaransvar?

Följande synpunkter redovisades:

- Stort ansvar eftersom att man väljer hane, valpköpare, social miljö etc.
- Att bedöma tikens egenskaper
- Vid valpning och skötsel av valparna.
- Ärlighet Om jag som hanhundsägare får en fråga så måste jag svara ärligt.
- Ärlighet
- Större ansvar eftersom att det är tikägaren som säljer valparna.
- Hälsoansvar ("DUGLIG TIK")
- Väljer hanhund
- Ta reda på om hanhundsägaren är ärlig

Vad innebär hanhundsägaransvar?

Följande synpunkter redovisades:

- Att inte hanen överanvänds.
- Att inte låna ut min hane till en tik som jag inte tror passar
- Hane utvärdera efter 5 kullar
- Ärlighet
- Hälsoansvar
- Fråga sig; Är min hane lämplig?
- Är tiken lämplig
- Ärlighet (ej dölja något)
-

När sjukdom slår till – Vem har ansvar för att agera och vad ska man göra?

Följande synpunkter redovisades:

- Alla som har med hunden att göra. Uppf o ägare samt hanhundsägare. Öppenhet viktigt.
- Informera! Vid sjukdom är det allas ansvar att informera
- Ge korrekt information!
- Öppenhet!
- Vid sjukdom: Alla berörda informerar så fort som möjligt. Den som får informationen har ett extra ansvar.
- Det är ett ömsesidigt ansvar!
- Inte oro i onödan.
- Ska/kan avkomman användas i avel? Informera!
- Info till tikägaren om hanhunden drabbats av...
- Informera rasklubb om hund drabbats av allvarlig sjukdom som det inte finns bekämpningsprogram för.

Lämplig avelsdebut – Ålder för hane respektive tik?

Följande synpunkter redovisades:

- Tik minst 18 månader. Hane delade meningar. Allt ifrån inga restriktioner mer än friröntgad ålder till psykisk mognad.
- Tik inte före 18 mån, hane upp till ägaren/uppfödaren att bestämma.
- 2 år för tik 18 mån för hane samt genomfört MH.
- Lämplig avelsdebut för hane: 1 år och tik: 18 mån. Obs mental mognad avgör
- Tik = ej före 1,5 års ålder. Hane lika, förutsatt att de är mogna.

Etikdiskussioner, del 3

Finns det trender i vår ras? Vilka?

Alla grupperna redovisade att de märkt av ett ökat intresse för färgavel.

I övrigt var det bara en annan trend som uppmärksammas; Att det bortses från temperament - vissa linjer med sämre temperament blundas det för, ser mer till t ex utställningsmeriter.

Diskussion efter redovisning

Vid diskussionen framkom olika uppfattningar om hur strikt professionell i sin funktionärsroll man bör vara. En medlem föreslog att man i händelse av att man inte delar klubbens uppfattning skulle kunna uttrycka sig; ”Det är min personliga uppfattning att...”, för att markera att uttalandet bara är min egen åsikt. Detta förfarande motsades av Margareta Sundqvist, som menar att man måste vara lojal med sin uppdragsgivare. Hon som domare får offra sina egna åsikter för SKKs åsikter; ”Jag är mycket noga med vad jag säger och jag gör gärna avkall på mina egna åsikter.”

En funktionär ansåg att andra ofta trodde att föreningens åsikter var hennes egna åsikter; ”Om jag ikläder mig rollen som funktionär i en förening är det lätt att det betraktas som min åsikt.” Att som funktionär ställa sig upp och redovisa sina åsikter känns inte alltid bekvämt.

Märta Ericsson anser man inte kan ta på sig en funktionärssyssla om man inte ställer upp på de värderingar som klubben har. Om det finns väsentliga skillnader i uppfattning, är det inte bra. Märta rekommenderar att när det dyker ett principiellt viktigt fall så kan klubben göra ett uttalande. Märta anser att inställningen till uppdragsgivaren skall vara av professionell art. I det sammanhanget diskuterades om man som valförmedlare kan chatta om sina åsikter på nätet, men det var det ingen som tyckte att man skulle göra.

Margareta poängterade att man i en förening måste arbeta genom de demokratiska vägarna. En medlem lyfte fram åsikten att den som inträder i rollen att representera föreningen, måste respektera fattade beslut. En annan medlem gav som exempel, när man representerar klubben i SSRKs fullmäktige så representerar man klubbens åsikter och kan därför inte ge uttryck för egna åsikter. När man ska representera klubben är det viktigt att ta reda på vad klubben tycker.

ALLAS ANSVAR

När det gäller ansvar så anser en funktionär att man måste gå till sin moral, alla har ansvar. En annan föreslår tydligare riktlinjer; ”När det smäller till i ens egen uppfödning så blir man lätt förvirrad. Då skulle man behöva en manual, riktlinjer kan hjälpa mig med krisberedskap så att det blir bra för rasen.” Margareta håller med om detta, att man lätt kommer i chock, och behöver viss hjälp av krishantering; ”Vi hanterar kriser väldigt olika, vi måste ge människor plats att reagera.”

ÖVERANVÄNDNING

När det gäller överanvändning av avelsdjur diskuterades vem som hade ansvar för att bromsa. Det framfördes också åsikter om att jag som tikägare borde vara mer kreativ. Jag som tikägare har ett stort ansvar i valet av avelshane så att jag inte bara följer med strömmen. ”Det riktigt intressanta är inte de enskilda djuren, utan hur det ser ut i hela populationen”, menar Märta.

KVALITETSSÄKRING

När det gäller kvalitetssäkring menar en funktionär att det måste vara mätbart, t ex A el B höfter. Ögonlysningsintyg och gentestning är mätbara mål. På det sättet anser funktionären att valpförmedlingen spelat ut sin roll. En medlem ställer frågan om det bara handlar om redovisning av olika informationsmått? I första hand ska vi förmedla kunskap! En annan medlem anser att det ska finnas tydliga kvalitetsmått på den produkt som presenteras på CCs hemsida. Vad måtten är måste klubben besluta om.

Fråga: Ska det vara minimikrav?

Märta: Valpförmedlingen har klubben helt i sin hand. Det är tänkt att det ska kopplas till RAS. Där ska reglerna för valpförmedling förankras.

Margareta: UKK arbetar för att om man ska registrera in valpar, så måste man också kunna förmedla valparna. Vissa är givetvis uteslutna från valpförmedling. SKK har ställt frågan till separata klubbar om vilka valphänvisningsregler klubbarna har och det konstateras att det finns en bred flora av regler. Margareta rekommenderar att vi inte skapar särregler, utan mer generella regler.

Fråga: Det framförs åsikter om att det finns personer/kennlar med länkar från klubbens hemsida som inte representerar klubbens värderingar.

Daniel: Ett arbete pågår för att rensa upp bland länkarna.

Hanna: Det har funnits exempel på att klubben pratat med enskild medlem om villkoren för att få vara länkad på sidan.

När uppfödare inte vill informera sina valpköpare för man inte vill oroa i onödan så skapar det lätt ett mistroende. Margareta menar att det är särskilt viktigt att vara snabb med information till valpköpare.

Märta vill uppmana styrelsen att tänka vidare på avelsfrågorna och att de måste få synas och de behöver marknadsföras. Det behöver finnas någon som är intresserad och duktig och Märta hoppas vi kan knyta till oss personer som kan de olika områdena. Det är också viktigt att kunna presentera vetenskaplig text så att den blir förståelig för den enskilda människan. Märta rekommenderar att varje nummer av medlemstidningen bör innehålla flera artiklar om avelsfrågor, det ska vara allt ifrån enkel första information, till lite mer avancerad text.

/Kicki Bro